

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКА МАЙБУТНЬОГО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТІВ, АСПРАНТІВ ТА
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

Випуск 2(14), 2024

Мукачево

УДК001(051)(045)''540*6''

НЗ4

Рекомендовано до друку та поширення через мережу
Інтернет Науково-методичною радою
Мукачівського державного університету
(Протокол №9 від 21.11.2024 р.)

Головний редактор:

Гоблик Володимир Васильович – доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України, перший проректор, Мукачівський державний університет.

Заступник головного редактора:

Молнар Тетяна Іванівна – голова Наукового товариства студентів, аспірантів, молодих вчених, Мукачівський державний університет

Відповідальний секретар: Мовчан К.М., директор наукової бібліотеки, Мукачівський державний університет

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Кабацій Василь Миколайович – к. ф-м. н., доцент.

Кобаль Василь Іванович – к. пед. н., професор, проректор з науково-педагогічної роботи.

Козарь Оксана Петрівна – д-р. т. н., академік Української технологічної академії (м. Київ), професор кафедри інженерії, технологій та професійної освіти.

Корнієнко Інокентій Олексійович – д-р. психол. н., професор, доцент кафедри психології.

Лужанська Тетяна Юріївна – к. географічних наук, доцент.

Малець Олександр Омелянович – д-р. і. н., професор.

Моргун Алла Володимирівна – к. філол. н.

Попович Наталія Михайлівна – д-р. пед. н., доцент, завідувач кафедри музичного мистецтва.

Прокопович Лідія Сигізмундівна – к. філол. н., доцент, завідувач кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій.

Проскура Володимир Федорович – д-р е. н., професор.

Реслер Марина Василівна – д-р е. н., професор, академік Академії економічних наук, декан факультету економіки, управління та інженерії.

Стегней Маріанна Іванівна – д-р. е. н., професор кафедри економіки та фінансів.

Теличко Наталія Вікторівна – д-р. пед. н., професор, завідувач кафедри англійської мови, літератури та методиками навчання.

Товканець Ганна Василівна – д-р пед. н., професор, завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти.

Фізеші Октавія Йосипівна – д-р. пед. н., професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту.

Черепаня Наталія Іванівна – к. пед. н., доцент, завідувач кафедри дошкільної та спеціальної освіти.

Черничко Тетяна Вікторівна – д-р. е. н., професор, завідувач кафедри економіки та фінансів.

5. Чикалова М., Юхно Н. Особливості освітнього процесу в умовах повномасштабних бойових дій. *Український педагогічний журнал*. 2023. № 3. С. 13-22.

УДК 159.92:81'233:373.2.011.3-053.4(045)

Барчій М.С.

старший викладач,

Мукачівський державний університет

Воронова О.Ю.

кандидат психологічних наук, доцент,

Мукачівський державний університет

Чиженко Г.С.

здобувач вищої освіти ОС Магістр,

спеціальність 053 «Психологія»,

Мукачівський державний університет

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У даній статті розглянуто проблему та особливості розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Визначено труднощі, які виникають у процесі оволодіння мовленням. Проаналізовано умови, що забезпечують мовленнєвий розвиток дошкільників.

Ключові слова: мова, мовлення, розвивальне комунікативне-мовленнєве середовище, дошкільний вік.

The article deals with the problem and specific features of preschool children's speech development. The difficulties that arise in the process of mastering speech are identified. The conditions that ensure the speech development of preschoolers are analyzed.

Key words: language, speech, developmental communicative and speech environment, preschool age.

Одним з важливих надбань дитини дошкільного віку безперечно стає оволодіння рідною мовою. Мовлення дітей дошкільного віку тісно пов'язане з розвитком мислення, свідомості, особистості загалом, пізнанням оточуючого світу. Опанування мовою і мовленням є складним процесом, який залежить від вікових та індивідуальних особливостей дошкільників, соціальної ситуації їхнього розвитку, а також проектування розвивального комунікативно-мовленнєвого середовища. Повсякденне мовлення допомагає дитині реалізувати себе, відображаючи своє ставлення до навколишнього світу; допомагає пізнати соціальний, природний та предметний світи, які її оточують; сприяє формуванню образу власного «Я»; допомагає створити та засвоїти культурні цінності.

Проблемою розвитку мовлення дітей дошкільного віку займалися багато

науковців, зокрема, вітчизняні: Т. Котик, Т. Піроженко, А. Макаренко, В. Моляко, Г. Костюк, К. Ушинський та зарубіжні: Ж. Піаже, Й. Песталоцці, Ю. Фаусек, В. Джеймс, Л. Шлегер, К. Коффка, Г. Альтшулер та інші.

Мовлення є свідченням не тільки мовної культури людини, а й розумового й особистісного розвитку. Увага дослідників зумовлена необхідністю розв'язання одного з ключових завдань дошкільної освіти – формування мовленнєвої компетентності дошкільника. Зміст формування мовленнєвої компетентності в дошкільному віці визначається програмами мовленнєвого розвитку дітей та нормативними документами для дошкільної освіти [1].

Уміння особистості вільно спілкуватися, ефективно використовувати сильні сторони власного мовлення, прогнозувати успіх мовленнєвої активності завжди цінується суспільством. У дітей в дошкільному віці відбувається становлення усвідомленої мовленнєвої діяльності, особливо актуальним постає питання сутності мови та мовлення у контексті розвитку людства.

Мовлення у вітчизняній психолого-педагогічній науці розглядають у якості діяльності, що має низку ознак: а) сукупності цілісних, завершених актів поведінки; б) наявність системи мовленнєвих дій невербального та вербального планів. Структура цього явища є аналогічною до психологічної будови: процесуальний бік становлять орієнтування, планування, реалізація та контроль, а змістовий аспект передбачає аналіз потреб, мотивів, цілей, дій, операцій, результатів.

Мовлення – це процес спілкування людей між собою за допомогою мови. Сам термін «мовлення» означає як процес, так і результат мовленнєвої діяльності особистості. Т. Зелінська та І. Михайлова виділяють такі види мовлення як: за екстеріоризованістю чи інтеріоризованістю – зовнішнє та внутрішнє; за довільністю – довільне та мимовільне; за складністю психофізіологічних механізмів, що забезпечують процес мовлення – хорове, ехолоалічне (просте мовлення), мовлення-називання, комунікативне мовлення [2].

Дошкільний вік – це період розквіту дитячої пізнавальної активності. Особливостями розвитку мовлення у дітей дошкільного віку є те, що діти засвоюють мову дуже швидко. Їхній словниковий запас зростає не тільки за рахунок іменників, а й дієслів, займенників, прикметників, числівників. Першочерговим завданням мовленнєвого розвитку дошкільників є звукова культура мовлення, виховання якої охоплює чітку артикуляцію звуків рідної мови, фонетичну та орфоепічну правильність мовлення, мовленнєве дихання, силу голосу, темп мовлення, фонематичний слух. Як відмічає А. Богуш, «зосередженість на її формуванні у дошкільному віці – важлива передумова для подальшого опанування дітьми грамоти у школі» [3].

Визначаючи роль та місце мовленнєвого розвитку у формуванні дошкільної

зрілості дитини, науковці відмічають, що своєчасне оволодіння мовою є основою розумового розвитку дитини та запорукою її повноцінного спілкування з оточуючими. Для дитини правильна, виразна мова розкриває перед нею можливість максимально широко користуватися нею як засобом спілкування, що сприяє формуванню особистості дитини в цілому. Вся діяльність людини безпосередньо зв'язана з мовою, яка вже починаючи з перших років життя, відповідно впливає на діяльність, змінює її поведінку.

Розвиток мовлення дитини в умовах закладу дошкільної освіти – це складний і тривалий процес, який неможливий без створення відповідного мовленнєвого розвивального середовища.

Продуктивною формою мовленнєвого розвитку дітей є вільна й самостійна діяльність у спеціально організованому середовищі, де педагог надає кожному право вибору: де, коли, скільки часу, з ким діяти. Дошкільників слід навчати самостійно обирати в мовленнєвому розвивальному середовищі вид, форму діяльності, матеріал, зміст, партнерів, тематику для реалізації власного задуму.

Розвивальне середовище у дошкільній педагогіці розглядається як комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, ергономічних, естетичних умов, що забезпечують організацію життя дітей у ЗДО.

Предмети, іграшки, книги, окремі витвори мистецтва, з якими постійно чи періодично діє дитина, спостерігає за ними, дізнається про назву, їхню функцію, викликають емоції й активізують мовленнєву діяльність дітей. Завдання педагога – урізноманітнити дитячу діяльність, здатну розвинути цікавість, звичку підходити до кожної нової речі вже з власними засобами, що спонукало б до поєднання попередніх вражень з новими; організовувати ігрову діяльність, оскільки гра мотивує самостійні висловлювання, активізує словник дитини, наповнює його термінами [1].

Як зазначають наковці, на етапі дошкільного дитинства дуже важливо, щоб дитина отримувала різнобічну допомогу в оволодінні багатим, правильним мовленням. На думку В. Чекаліної, у період поширення масової культури велика увага приділяється вихованню мовної особистості, тобто такої, яка володіла б усіма виражальними засобами рідної мови, була б спроможна вільно виражати власні позиції, логічно й послідовно висловлювати свої думки, судження та переконання, пояснювати їх і доводити.

Аналізуючи ступінь оволодіння дітьми зв'язним монологічним мовленням, науковиця вказує на низку труднощів: дошкільникам важко скласти розповідь, втрачається зв'язність висловлювання, часто порушується структура розповіді, висловлювання насичене паузами, повторами, діти відхиляються від теми, значна частина дітей дошкільного віку взагалі не володіє зв'язним українським мовленням, використовують суржик. Саме тому, виникає потреба в оновленні змісту,

вдосконаленні форм, методів і технологій навчання дітей рідної мови, розвитку культури мовлення та мовленнєвого спілкування [4].

Порушення мовлення певною мірою негативно впливає на весь психічний розвиток дитини, позначається на її діяльності, поведінці. Обмеженість мовленнєвого спілкування може впливати на формування особистості дитини, спричинити психічні нашкодження, специфічні особливості емоційно-вольової сфери, сприяти розвитку негативних якостей характеру (сором'язливість, невпевненість, замкнутість, негативізм, почуття неповноцінності). Все це негативно впливає на опанування грамоти, успішність загалом.

Особливого значення для розвитку мовлення дошкільників має читання художньої літератури (казки, оповідання, байки), вивчення віршів, загадок, прислів'їв та приказок, скоромовок, лічилок, пісень. Саме тому одним із важливих елементів мовленнєвого розвивального середовища у групі є «куточок книги» – необхідний елемент розвиваючого предметного середовища в груповій кімнаті дошкільного закладу, який є засобом формування в молодших дошкільників інтересу та любові до художньої літератури.

Важливо відмітити, що книжкове середовище забезпечуватиме пізнавальний, мовленнєвий і літературний розвиток дитини лише за умови періодичного змінювання в ньому художньо-літературного матеріалу. Сприймання різних видів зображувального мистецтва, різних видів театрів, діафільмів, кінофільмів, діапозитивів, змісту дитячої книги є важливим засобом розширення уявлень, знань про навколишню дійсність і розвитку мови дітей. Цей вплив посилюється тими почуттями, емоціями, переживаннями, які супроводжують сприймання будь-якого виду мистецтва.

Дуже важливим є використання нових знань у повсякденному житті, які сприяють закріпленню й усвідомленню нового матеріалу й урахування правильної мови вихователя, яку наслідують діти дошкільного віку. Правильний підбір методів і прийомів перетворює процес навчання у цікаву гру, під час якої дошкільники самі прагнуть до мовленнєвого розвитку, намагаючись активізувати вже набуті мовленнєві навички і вправлятися у набутті нових.

Отже, питання розвитку мовлення дітей дошкільного віку було і залишається актуальним. Його місце в розвитку особистості є дуже суттєвим і вимагає постійної уваги. Необхідною умовою ефективного мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку є забезпечення їх позитивної мотивації шляхом занурення у розвивальне мовленнєве середовище. Із цією метою необхідно застосовувати доступні і цікаві для дітей засоби навчання, створювати атмосферу емоційного комфорту для кожного дошкільника. Це у подальшому відображається на емоційному, психологічному стані дитини, проявляється у навчальному процесі. Дорослі мають знати і розуміти

напрямки розвитку мовленнєвої діяльності у дошкільному віці та докладати зусиль щодо її оптимізації, особливо під час організованого навчання дітей у закладах дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: підручник / за ред. А. М. Богуш. 2-ге видання, доповнене. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2011. 704 с.
2. Зелінська Т. М., Михайлова І. В. Практикум із загальної психології: навч. посібн. Київ: Каравела, 2009. 272 с.
3. Савчин М., Василенко Л. Вікова психологія: навч. посіб. 3-тє вид., перероб., доповн. Київ: ВЦ «Академія», 2017. 368 с.
4. Чекаліна В. А. Формування мовленнєвої компетентності дошкільників у процесі навчання переказу літературних творів. *Стандарти дошкільної освіти: дискурс науки і практики*. Київ, 2014. С. 325–331.

УДК 373.091.33-027.22:793.7:373.016:81'36(045)

Барчі Б.В.

кандидат психологічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

Поп Е. В.

здобувачка вищої освіти ОС Бакалавр,
спеціальність 014 Середня освіта
«Англійська мова та зарубіжна література»
Мукачівський державний університет

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З ПРАКТИЧНОЇ ГРАМАТИКИ

У статті розглядається використання ігротехнологій на заняттях з практичної граматики, що стає все більш актуальним у сучасному освітньому процесі. Перш за все, наголошується на перевагах ігор: вони не лише підвищують мотивацію учнів, але й роблять навчання більш інтерактивним, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

Ключові слова: ігрові технології, навчання, засноване на іграх, навчання мов, англійська мова, практична граматика, мотивація учнів, інтерактивність, граматичні правила.

The article examines the use of game technologies in practical grammar classes, which is becoming more and more relevant in the modern educational process. First of all, the advantages of games are emphasized: they not only increase the motivation of students, but also make learning more interactive, which contributes to better assimilation of the material.

Keywords: game technologies, game-based learning, language learning, English language, practical grammar, student motivation, interactivity, grammar rules.

У сучасному освітньому процесі ігрові технології набирають популярності,

ЗМІСТ

ГУМАНІТАРНІ ТА СУСПІЛЬНІ НАУКИ

Барчій М.С. Воронова О.Ю. Драгун О.В.	ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	3
Барчій М.С. Воронова О.Ю. Чиженко Г.С.	ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	8
Барчі Б.В. Поп Е. В.	ВИКОРИСТАННЯ ІГРОТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З ПРАКТИЧНОЇ ГРАМАТИКИ	12
Барчі Б. В. Попп Д. В.	ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ	15
Барчі Б.В. Рацін М. Р.	ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ПРИ ВИВЧЕННІ ГРАМАТИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	18
Барчі Б. В. Щобак В. В.	COMMUNICATIVE APPROACH IN LEARNING ENGLISH GRAMMAR	21
Бережник М.Ю.	РЕГІОНАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ У ЗМІСТІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ З ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ	24
Береш Є.М.	ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ: РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	29
Бобуська Н.І. Фізеші Й.Й.	ПОЧАТКОВА ОСВІТА В КРАЇНАХ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ: ОРГАНІЗАЦІЯ, УПРАВЛІННЯ ТА ФІНАНСУВАННЯ	33
Дудаш О.С. Павлюк М.М.	ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В РОБОТІ ЗДО	38
Гаркуша С. Л. Байдюк К.В.	ПСИХОЛОГІЯ ЛІДЕРСТВА ЯК ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ	42
Дудаш О.С. Шуберт М.Я.	ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ СИСТЕМИ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ	47
Звонар К.І.	ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТОВОГО НАПОВНЕННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	50

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>